ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԸ ԵՒ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Հայ հանճարի փայլատակումով Մեսրոպ Մաշտոցի եւ Մովսէս Խորենացիի հաւատքով թրծուած հեռատես եւ բանիմաց մարդոց նախաձեռնութեամբ եւ Պօղոս Նուպար Փաշայի նախագահութեամբ 1906-ին Գահիրէի մէջ հիմը կը դրուի, հայոց պատմութեան մէջ մեծ կազմակերպութեան մը, որ կը կոչուի Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւն: Յետագայ տարիները եկան ապացուցանելու, թէ ան ինչպիսի փրկարար դեր ունեցաւ մեր ժողովուրդի պատմութեան ամենէն մութ ու դժնդակ տարիներուն:

Պօղոս Նուպար Փաշա

19-րդ դարու վերջաւորութեան եւ 20-րդ դարու սկիզբը, Օսմանեան կայսրութեան շրջանին, Արեւմտեան Հայաստանի մէջ հայ ժողովուրդը կը հիւծէր թրքական ծանր լուծին տակ: Հայեր կը լքէին իրենց պապենական հողերը՝ ապաստանելով աւելի ապահով վայրեր մինչեւ իսկ հեռաւոր ամերիկաներ: Արտագաղթին առաջքը առնելու մտահոգութեամբ, Հ.Բ.Ը. Միութեան առաջին գործը կ՚ըլլայ օգնութեան հասնիլ հայ գիւղացիին, անոր մատակարարելով գիւղատնտեսական եւ զանազան տեսակի օժանդակութիւններ: Ան կը հիմնէ դպրոցներ հայ միտքը լուսաւորելու նպատակաւ: Վրայ կը հասնի 1915-ի եղեռնը: Արեւմտահայաստանը կը պարպուի իր բնիկ հայ ժողովուրդէն: Ջարդէն ճողոպրած հայեր ապաստան կը գտնեն անմիջական մօտիկ երկիրներ: Հ.Բ.Ը. Միութիւնը իր կարճ ժամանակաշրջանի մէջ արդէն պատրաստ էր իրեն վիճակուած դերը ստանձնելու: Աշխարհացրիւ որբերն ու այրիները կը հաւաքէ: Զանոնք կը տեղաւորէ կեդրոններու մէջ: Դեռատիներու համար որբանոցներ կը հիմնէ, տարիքաւորներուն աշխատանք կը հայթայթէ: Տասնեակ տարիներ ետք, երբ հայ ժողովուրդը սկըսած էր վերակազմակերպուիլ ու հաւաքականութիւն ղառնալ, զանազան երկիրներու մէջ կը հաստատէ կրթարաններ: Ապա կը հիմնէ Հայ Երիտասարդաց Ընկերակցութիւնը եւ զայն կ՚օժտէ ակումբներով եւ մարզաւաններով: Օգնութեան ձեռք կը մեկնէ հայրենիքին, նորաստեղծ՝ Սովետական Հայաստանին: Ան կը քաջալերէ գիրն ու գրականութիւնը: Կ՚օգնէ համալսարանական ուսանողին: 1988-ի Հայաստանի աղէտալի երկրաշարժին օգնութեան փութացողներու մէջ առաջիններէն կ՚ըլլայ: 1991-ին, Հայաստանի անկախութեան շրջանին, մանաւանդ անոր առաջին դժնդակ տարիներուն, Հ.Բ.Ը.Մ.-ի գործունէութեան սեւեռումը հայրենիքի բարգաւաճումը կը ղառնայ: Պատերազմի եւ շրջափակման մէջ եղող հայրենիքին կը հասցնէ զանազան տեսակի օգնութիւններ: Իր հարիւրամեայ գոյութեան ընթացքին Հ.Բ.Ը.Մ.-ի իրագործումները հայրենակերտումի եւ հայապահպանման ոլորտին մէջ եզակի են:

Գրիգոր Մելգոնեան

Հ.Բ.Ը.Մ.-ի հիմնադրութենէն 100 տարի ետք հայ ժողովուրդը բոլորովին նոր հրամայականներու առջեւ կը գտնուի: Կայ 4000-ամեայ Հայաստան, աշխարհի հինգ ցամաքամասերու վրայ կ՚ապրին տարագիր հայեր, հայ ժողովուրդին երկու երրորդը կ՚ապրի հայրենիքէն դուրս, կայ Հայկական Դատ եւ համաշխարհայնացում: Այս բոլորին առջեւ ո՞ւր կը կենայ Հ.Բ.Ը. Միութիւնը, որո՞նք են իր առաջնահերթութիւնները:

Հիմա որ վարագոյրը իջաւ Հ.Բ.Ը.Մ.-ի 100-ամեակին առիթով կազմակերպուած հանդիսութիւններուն, ճաշկերոյթ-պարահանդէսներուն, կարկանդակի հատումներուն, տեսարժան վայրեր այցելութիւններուն, հարց կը տրուի՝ ի՞նչ վիճակի մէջ է Հ.Բ.Ը.Մ.-ը: Հարիւր տարուան վերելքէն ետք արդեօ՞ք նոյն բարձունքին վրայ է ան: Ինչո՞ւ վիհը հետզհետէ աւելի կը խորանայ Հ.Բ.Ը.Մ.-ի ղեկավարութեան եւ անոր անդամներուն միջեւ: Հ.Բ.Ը.Մ.-ը կը հպարտանար 20,000-ի հասնող անդամներով, այսօր անոնց քանի՞ տոկոսը իր հաւատքը կը պահէ մեծ Միութեան հանդէպ: Մելգոնեան Կրթական Հաստատութեան փակման ողբերգութիւնը նիզակի նման խրած է միութեան կողին ու արիւնաքամ կ՚ընէ զայն: Վերջերս կիպրահայութեան պոռթկումին եւ համասփիւռ մելգոնեանցիներու կոչերուն ընդառաջելով Կիպրոսի կառավարութիւնը յետս կոչեց Մ.Կ.Հ.-ի առնչութեամբ գերագոյն ատեանին որոշումը: Այժմ Կիպրոսի կառավարութիւնը Մ.Կ.Հ.-ի կալուածին 60 առ հարիւրը ազգային ժառանգութիւն հռչակած է, երկու տեսակ կորուստի մատնելով Հ.Բ.Ը.Մ.-ը: Առաջինը՝ հայապահպանումի միջնաբերդ հանդիսացող արդիական կրթականի մը փակումը, երկրորդը՝ անոր արժեզրկումը իբրեւ կալուած:

Կարապետ Մելգոնեան

20-րդ դարուն Հ.Բ.Ը.Մ.-ը հայ ժողովուրդին իր մեծագոյն ծառայութիւնը մատուցեց Մ.Կ.Հ.-ով: Ութսուն երկար տարիներ գնահատելի իրագործում մը եղաւ ի փառս հայ ժողովուրդին եւ նոյնինքն մեծ Միութեան: Մ.Կ.Հ.-ի շրջանաւարտները հայապահպանումի ջահակիրներ եւ Հ.Բ.Ը.Մ.-ի գինուորագրեալներ դարձան: Մ.Կ.Հ.-ի փակումը Հ.Բ.Ը.Մ.-ի 100-ամեայ գործունէութեան մեծագոյն վրիպանքը կարելի է համարել:

Պէյրութի մէջ, Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Շրջանակային Յանձնաժողովին «Վերադարձ Դէպի Արմատները» խորագիրով հրատարակութեան մէջ, լոյս տեսած հարցազրոյց մը, մատը վէրքին վրայ կը դնէր: Այնտեղ ըսուած է թէ հայ դպրոցը ոչ մէկ ձեւով կարելի է փոխարինել, օրէ օր ուծացող, օտարացող հայ մարդուն առջեւ, ամենէն մեծ թումբը հայ մշակոյթն է, որ կը փոխանցուի հայ դպրոցի ընդմէջէն: «Հայը հայ պահելու համար անհրաժեշտ է հայերէն խօսիլ», որովհետեւ՝ հայը իր աւիշը կ՚առնէ մայրենի լեզուէն: Հորիզոնին վրայ ոչ մէկ մշակուած ծրագիր կ՚երեւի Հ.Բ.Ը.Մ.-ի վարժարաններուն պարագային:

Երկրորդ հարիւր ամեակի սեմին՝ մաղթանքս է որ մեծ միութիւնը յարատեւէ ու առաջնորդուի իր հիմնադիրներուն ողդեգրած սկզբունքներով եւ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան երկրորդ հարիւր ամեակը ըլլայ աւելի արդիւնաւէտ քան առաջինը:

ԶԱՒԷՆ ՂԱՐԻՊԵԱՆ